

DERLEME SÖZLÜĞÜ VE MERSİN AĞZI SÖZLÜĞÜ'NE TARSUS YÖRESİNDEN KATKILAR

Mustafa TOKER*

ÖZET

Kitle iletişim araçlarının insan hayatına girmesiyle yerel diller (ağzlar) hızla unutulmaya başladı. Bu durum, ağzları gerek ses (fonetik), gerek yapı (morfoloji), ve gerekse de söz varlığı (vocabulary) açısından derinden etkilemektedir. Türkiye Türkçesi ağzları bu kitle iletişim araçlarının etkisiyle yazı dilinin gramer kurallarına yakınlaşmakta, söz varlığı açısından da gün geçtikçe zayıflamaktadır. Başka bir ifadeyle, yerel diller yazı dilinin ağırlığı altında kendisini muhafaza edemeyerek yazı diline yaklaşmakta, söz varlığı da kullanılmaya kullanılmaya daralmaktadır. Ağzlardaki yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan bu kelimelerin bir an önce kayda geçirilmesi gerekmektedir. Bu zamana kadar konuyla ilgili olarak ülkemizin çeşitli yörelerine ait pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışma da bu çalışmalara bir katkı olmak üzere hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ağız Araştırmaları, Ağız Sözlüğü, Tarsus, Derleme Sözlüğü, Mersin Ağız Sözlüğü

ADDITIONS FROM TARSUS REGION TO THE DICTIONARY OF COMPILATION (DERLEME SOZLUGU) AND THE DICTIONARY OF MERSIN DIALECT (MERSIN AGZI SOZLUGU)

ABSTRACT

Local dialects have begun to be forgotten rapidly following the mass communication media entered in lives. This situation deeply impacts dialects in terms of sound (phonetics), structure (morphology), and repertory of words (vocabulary). Turkish dialects are approaching the grammarrules of the written language by the impact of the mass communication media and facing weakening in terms of vocabulary by the time passes. In other words, local dialects are approaching the written language be ingunable to protect itself against the pressure of the written language and vocabulary is exposed to wear stemming from not beingused. These words which are facing extinction in the dialects should be registered in no time. Up to this time in this subject many studies belonging to various regions of our country have been done. This study was prepared as an addition to those studies.

Key Words: Researches of dialects, dictionary of dialect, Tarsus, dictionary of compilation (Derleme Sozlugu), dictionary of Mersin dialect (Mersin AgziSozlugu)

---

*Yrd. Doç. Dr., Selçuk Ü. Ed. Fak.Türk Dili ve Ed. Böl. El-mek: mtoker@selcuk.edu.tr

Diller, yeryüzünde konuşuru bulunduğu müddetçe bütün unsurlarıyla birlikte yaşamaya devam ederler. Bir dil, konuşan son üyesinin ölmesiyle veya o dile mensup olan kişilerin onu unutmalarıyla artık “ölü diller” sınıfında değerlendirilir. Diller içerisinde yer alan “ağızlar” da tıpkı diller gibidir. Ağızlar da söyleyiş özelliğini ve kelime hazinesini koruyan son temsilcisinin ölümüyle veya o ağıza mensup olan insanların onu kademeli olarak kullanmayı bırakmasıyla, kaydedildiği ölçüde tozlu raflar arasındaki yerini alır. Dillerin, lehçelerin ve ağızların ölümü bu yönden birbiriyle aynıdır.

Bir insanın konuştuğu ağız unutmalarının pek çok sebebi vardır. Bunlardan birisi, eğitim hayatıdır. Her ülkede eğitim, o ülkenin yazı dili ile verilir. Eğitimi doğduğu yer dışında sürdürmek zorunda kalan bir kişi için ülkesinin yazı diliyle konuşmaktan başka yol yoktur. Çünkü yeni geldiği topluluğun kendisini kolay kabullenmesi için buna ihtiyacı vardır. Bu durum, işin sosyolojik boyutudur. Eğitim seviyesinin yükselmesiyle, kişinin evlilik yönündeki talepleri de farklılaşacaktır. Kendi eğitim seviyesinde birisiyle hayatını sürdürmek isteyen birey, kendi ağız grubu dışında birisiyle evlenmek durumunda kaldığında ağız özelliklerini muhafaza etmesi daha da zorlaşacaktır. Böylece kişi, zaman içerisinde ülkesinin yazı dilini, doğduğundan beri kullandığı yerel dilinin yerine koyacaktır. Tabii ki bu geçiş keskin çizgilerle gerçekleşmez. Önce söyleyiş özellikleri unutulmaya başlar. Ağıza has kelime hazinesinde, kullanılmamaktan kaynaklanan unutmalar baş gösterir. Belli bir süre sonra unutilan kelime sayısı oldukça artar. İkinci nesilden sonra artık o ailede yerel ağzın yerini edebî ağız, yani yazı dili almış olacaktır. Elbette bu süreç her kişi için aynı şekilde işlemeyecektir. Bazı kişilerde bu süreç uzun olabileceği gibi, bazılarında da tam tersine kısa olabilir. Ancak eğitim-öğretim gören bir kişi için bu süreçten kaçış neredeyse mümkün değildir.

Kişinin ağız özelliklerini unutmalarının bir başka sebebi, köyden şehre yapılan göçlerdir. Şehirleşme, beraberinde çok kültürlülüğü de getirecektir. Şehirlerde köylerdeki gibi bir homojen insan topluluğu yoktur. Gerek o şehrin köylerinden, gerekse de başka şehirlerden çeşitli sebeplerle gelmiş olan insanlar bir arada yaşamak zorundadırlar. Bu insanların anlaşabilmesi de yine herkesin rahatlıkla anlayabileceği dille olmalıdır. Bu dil de takdir edilmelidir ki ülkenin yazı dilidir. Bu süreç de yukarıdaki süreç gibi uzun zaman alacaktır. Dünden bugüne gerçekleşecek bir süreç değildir. Ama şehirleşmenin getirdiği bu süreçten de kurtulmak neredeyse mümkün olmaz. Bu süreç, çoğu zaman eğitim-öğretim süreciyle iç içe geçmiş şekilde de karşımıza çıkar. Pek çok kişiyi şehirlere getiren önemli hususlardan biri de daha iyi eğitim-öğretim alabilmektir.

Kişinin ağız özelliklerini etkileyen bugün için en önemli unsur da kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıdır. Bugün memleketin en ücra köşesine bile televizyon ve radyo girmiş durumdadır. Bu cihazlar, diğer kitle iletişim araçlarına göre dil üzerinde çok daha etkilidir. Çünkü bunlar, okuma yazması olmayanların bile duymak suretiyle hayatlarına girmiştir. Sesli birer iletişim aracı olmaları münasebetiyle kişinin konuşması üzerinde doğrudan etkin bir rol oynamaktadırlar. Bu cihazlarda, bugün özellikle televizyon kanallarında kullanılan dil, yerel ağzını kullanmayanlar üzerinde bile bu derece etkiliyken yerel ağzını kullananları etkilememesi mümkün değildir. Televizyon ve radyo yayınlarında kullanılan dil, hâliyle bütün milletin anlayacağı bir dil olmak durumundadır. Bu da ağız özelliklerini yazı diline veya günlük edebî konuşma diline yaklaştırmakta, ağız özelliklerinin unutulmasına sebep olmaktadır.

Ağızları etkileyen etkenlerin en önemlileri olarak görülen bu unsurlardan yerel dilleri korumak şu an için mümkün görünmemektedir. Böyle bir süreç sonunda Türkiye Türkçesi ağızlarının birer birer unutulmaya başlanacağı su götürmez bir gerçeklik olarak durmaktadır. Derslerde bu gerçekle açık olarak karşılaşılacaktır. Özellikle dil derslerinde, eski metinlerde karşılaşılan kelimelerin bugün Türkiye Türkçesi ağızlarında yaşadığı, öğrencilere anlatılmaktadır. Metin incelemeleri sırasında bu türden bir kelimeyle karşılaşıncı, kelimenin yöresinde hâlâ kullanıldığını söyleyen öğrenci sayısı gün geçtikçe azalmaktadır. Bu gerçeği Leyla Karahan şöyle dile getirmektedir:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

“Ağız coğrafyamızda daha incelenmemiş, burada zikredemediğimiz birçok ağız bulunmaktadır. Hızla değişen ve gelişen dünyada eğitim, iletişim, ekonomik ve sosyal şartlar, ağızları yazı dili doğrultusunda yavaş yavaş değiştirmekte ve karakterlerinden uzaklaştırmaktadır. Bugün bir yöredeki ağız özelliklerinden bir kısmının, 30-40 yaşının altındakilerde azalması veya yok olması ağızların zamana ve şartlara ne kadar dayanıksız olduğunu göstermektedir.”¹

Böyle bir gerçekle karşı karşıyayken yapılması gereken şey Türkiye Türkçesi ağızlarında hâlâ yaşamakta olan kelime, deyim ve atasözlerini tespit etmektir. Bugün bazıları yapılmış olan ve bazıları da yapılmakta olanların yanında, henüz kalem oynatılmamış illerimiz, ilçelerimiz vardır. Üzerinde çalışma yapılmayan ağızların il il, ilçe ilçe ağız özellikleri çıkarılmalıdır. Bu çok kapsamlı bir çalışmadır. Böyle bir çalışmanın, işi bilen bir ekibe, çok güçlü maddi desteğe ihtiyacı vardır. Bu, eskiden beri söylenegelen bir husus olmakla birlikte, o zamandan bu zamana birtakım bireysel gelişmeler kaydedilmiş olsa bile, kurumsal bir çözüme kavuşturulamamıştır.

1997 yılında Ankara’da yapılan *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni*’nde Tuncer Gülensoy, ağız araştırmalarının bugünkü durumunu özetlediği ve birtakım çözüm yolları sunduğu bildirisinde bu hususla ilgili olarak şunları dile getirmiştir:

“ Önce Söz Derleme Dergisi daha sonra da Derleme Sözlüğü adı ile yayımlanan Anadolu ağızları sözlüğü ne yazık ki Anadolu’nun bütününde konuşulan ağızların kelime hazinesinin tamamını içine almamaktadır. Yeniden yapılacak olan derleme seferberliği ile eksik kalan yörelerden ağız malzemeleri toplanabilir. Derleme için Millî Eğitim Bakanlığı ile iş birliği yapmak ve Edebiyat öğretmenlerinden yararlanmak yerinde olacaktır. Türk Dil Kurumunun kuruluş yıllarında yapılan derleme seferberliğinin hikâyesini çoğumuz biliyoruz. Meselâ İzmir’den gelen fişlerin içerisinde o kadar güzel kelimeler var ki; herkes hayrete düşmüş. Bakıyorlar; Allah Allah, DîvânüLügâti’t-Türk’te yaşayan kelimeler var orada! Ne kadar güzel. Ama bakıyorlar ki öğretmenin biri oturmuş, DîvânüLügâti’t-Türk’ü açmış, oradaki kelimeleri yazmış. Para da alıyor. Ama kaybeden Türk bilimi. Anadolu ağızlarında kullanılmayan DîvânüLügâti’t-Türk’teki kelimeleri buluyoruz. Ariyorsunuz, arıyorsunuz yok öyle bir şey. O yöredeki insan: ‘Hayır’ diyor, ‘Böyle bir şey kullanılmaz’. Teyit edecek kimse de yok. Sonra, derlemeler de yeterli olmamış. Bazı yörelerden 1000 kelime var, bazı yörelerden 3 tane kelime var. Bazılarından 20, 25, 5, 10 öyle kelimeler var. Bunlar bir yörenin ağız hazinesini aksettirecek bir oranda değil. Onun için bu işin yeniden planlanması lazım. Ayrıca Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde okuyan öğrenciler 3. sınıfa geçip dil formasyonları geliştiğinde her birine yaşadıkları yörelerden derleme çalışmaları yaptırılmalı, derleme sözlüğünde bulunmayan her yeni kelime için ücret ödenmelidir, teşvik bakımından. Derleme Sözlüğü’nde bulunmayan her yeni kelimeye, o yöreden getirdiği her yeni kelimeye Kurum bir miktar para vermelidir. Başka çaremiz yok... Bu maddeleri her zaman uzatmak mümkündür. Ancak çalışmanın temelinde insan ve para gücü yatmaktadır. Bu iki güç de kadro ve ödeneğe bağlıdır. Türk Dil Kurumunun görevi yalnız derleme olmadığına göre yapılan çalışmaları iyi niyetle desteklemek gerekmektedir.”²

1932 yılında, *Türk Dili Tetkik Cemiyeti* tarafından çıkarılmaya başlanan *Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi* ile başlanan Türkiye Türkçesi ağızlarında yaşayan kelimeleri tespit çalışmaları, gerek ağız gramerleri ve gerekse ağız sözlükleri³ çalışmalarıyla bugün çeşitli bilim adamları tarafından tez,

¹ Leyla Karahan, “Ağız Araştırmaları Alanında Yapılması Gereken Çalışmalar”, *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni* (9 Mayıs 1997), TDK Yay., Ankara 1999, s. 26.

² Tuncer Gülensoy, “Ağız Araştırmalarının Bugünkü Durumu”, *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni* (9 Mayıs 1997), TDK Yay., Ankara 1999, s. 20-21.

³ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet Büyükkaktaş, “Türkiye Türkçesi Ağız Sözlükleri Üzerine Bir Deneme”, *TurkishStudies*, Volume 4/4, s. 184-195, Erzincan 2009.

kitap, makale, bildiri vb. ile sürdürülmektedir.⁴ Ancak bu çalışmaların çoğu, birbiriyle bağlantılı çalışmalar olmadığı ve belirli ortak prensiplere bağlı kalınmadığı için birbirlerinden farklı metot ve şekil özellikleri taşımaktadırlar.⁵ Bu sebeple, bu işin ortak bir ekip tarafından, yeni baştan belli metotlarla ele alınması gerekmektedir.

Konuyla ilgili olarak EfrasiyapGemalmaz şunları söylemektedir:

“... Bu konuda boşa harcanacak en ufak bir emek kırıntısının ne ölçüde büyük bir kayıp olduğunu söylemek yersizdir. Bu nedenle, bir dilin ağızları üzerine yapılacak çalışmaların her şeyden önce bir merkezden, üniversiteler arası bir merkezden yönetilmesi ve araştırma konularının önceden tespit edilmiş sağlam bir düzene göre, belli planlara uygun yapılması şartıyla, değişik basamaklardaki araştırmacılara yetenekleri göz önünde bulundurularak dağıtılması ve alınan sonuçların yine bu merkezde toplanıp değerlendirilmesi görüşündeyiz.”⁶

Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, Anadolu’daki ağızlarda yer alan pek çok kelimeyi içerisinde barındırmaktadır. TDK tarafından yayımlanmış olan bu esere,⁷ bugüne kadar TDK tarafından yayımlanmış olan çalışmalardaki kelime hazinesi de eklenerek yaklaşık 232.000 kelime genel ağ üzerinden bilim adamlarının hizmetine sunulmuştur.⁸ Ancak buna rağmen hâlâ çok büyük eksiklik vardır. Anadolu’nun değişik ağızlarından, genel ağdaki *Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü*’nde yer almayan pek çok kelime tespit edilmektedir. TDK tarafından yayımlanmayan çalışmalardaki kelime hazinesinin de bu veri tabanına yüklenmesi, sözlüğün daha kapsamlı hâle gelmesini

⁴ Bugüne kadar Anadolu’nun değişik coğrafyalarında yer alan birçok il ve ilçenin ağız ve kelime hazinesi üzerine çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır (Çalışmalar yayım tarihine göre sıralanmıştır): Ahmet Caferoğlu, *Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar I-Kars, Erzurum, Çoruh İlbaylıkları Ağızları*, TDK Yay, İstanbul 1942; Ahmet Caferoğlu, *Güney-Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar*, İstanbul 1945; Zeynep Korkmaz, *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*, I. Cilt Ses Bilgisi (Phonétique), AÜ DTCF Yay., Ankara 1963; Ahmet B. Ercilasun, *Kars İli Ağızları (Ses Bilgisi)*, Gazi Ün. Yay., Ankara 1983; Tuncer Gülensoy, *Kütahya ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay., Ankara 1988; EfrasiyapGemalmaz, *Erzurum İli Ağızları I-II-III*, TDK Yay., Ankara 1995; Mukim Sağır, *Erzincan ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay., Ankara 1995; Erdoğan Boz, “Çüngüş ve Çermik Yöresi Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar”, *Millî Folklor*, S. 29-30, s. 112-113, 1996; Ahmet Buran, *Keban, Baskil ve Ağın Yöresi Ağızları*, TDK Yay., Ankara 1997; Emin Kalay, “Edirne İli Ağızlarından Derleme Sözlüğüne Katkılar”, *Türk Dili*, S.547 (1997), s.25-33; Ahmet Günşen, *Kırşehir ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay., Ankara 2000; Necati Demir, *Ordu İli ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay., Ankara 2001; Erdoğan Boz, *Afyon Merkez Ağzı*, AKÜ yay., Afyon 2002; Gürer Gülsevin, *Uşak İli Ağızları*, TDK Yay., Ankara 2003; Ali Akar, *Muğla Ağızları*, Muğla Ün. Yay., Muğla 2004; Gülseren Tor, *Mersin Ağzı Sözlüğü*, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 38, İstanbul 2004; Necati Demir, *Trabzon ve Yöresi Ağızları I-II-III*, Gazi Kitabevi, Ankara 2006; Mehmet Hazar, “Nevşehir Folkloründen Derleme Sözlüğüne Katkılar”, *Türk Dili*, S. 669, s. 580-585, Ankara 2007; Osman Yıldız, “Isparta Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar”, *TurkishStudies*, Volume 2/2, s. 790-800, Erzincan 2007; Hale Bozalan, *Bergama Merkez İlçe ve Köylerinde Yaşayan Yörüklerin Ağzı İncelemesi*, Trakya Ün. SBE (Basılmamış YL tezi), Edirne 2008; Erol Öztürk, “Mersin Yörüklerinden Derleme Sözlüğü’ne Katkılar”, *Türk Dili*, S. 689, s.405-411, Mayıs 2009; Muammer Doğan, “Aksaray Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar-1”, *TurkishStudies*, Volume 4/4, s. 236-249, Erzincan 2009; Muammer Doğan, “Aksaray Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar-2”, *TurkishStudies*, Volume 5/1, s. 294-312, Erzincan 2010.

⁵ Ali Akar, konu ile ilgili olarak kaleme aldığı makalesinde bu sorunları maddeler halinde ele alarak açıklamıştır. Bk. Ali Akar, “Ağız Araştırmalarında Yöntem Sorunları”, *TurkishStudies*, S. 2, Erzincan 2006, s. 41-53.

⁶ EfrasiyapGemalmaz, “Ağız Bilimi Araştırmaları Üzerine Genellemeler”, *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni (9 Mayıs 1997)*, TDK Yay., Ankara 1999, s. 7-8.

⁷ *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, C. I-XII, TDK Yay., Ankara 1963-1982.

⁸ <http://www.tdk.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAAF6AA849816B2EF56500F0569D9B897>

sağlayacaktır. Ancak bu bile sözlüğü “tam” diyebileceğimiz bir seviyeye taşımayacaktır. Zira Anadolu'nun dört bir yanında hâlâ birileri tarafından keşfedilmeyi bekleyen kelimeler olacaktır.

Ağız sözlüklerinin çeşitli kaynakları vardır. Nurettin Demir, *Ağız Sözlükçülüğü* makalesinde, ağız sözlüklerinin kaynaklarını; derleme, sözlükçünün kendisi, yazılı hâle getirilmiş ağız incelemeleri vs. ile yerel basın ve yayın organları olmak üzere 4 başlık altında vermiştir.⁹

Elinizdeki çalışmanın kaynağı, Nurettin Demir'in yukarıda ifade ettiği kaynakların ilk ikisidir. Bu yazıyla, ummana bir damla, EfrasiyapGemalmaz'ın ifadesiyle bu sofraya bir kırıntı düşürmek amacıyla yola çıktım. Yaptığım incelemeler neticesinde, memleketim olan Tarsus'un *Derleme Sözlüğü*'nde yeterince yer almadığını gördüm. Buradan hareketle, önce kendi dağarcığımda bulunan; anamdan, babamdan duyup öğrendiğim ve hâlâ bizzat kullandığım kelimeleri kaydettim. Memleket ziyaretlerinde, akrabalarla, eş dostla yapılan sohbetlerde geçen anlamını bilmediğim kelimeleri bir yerlere not ettim. Böylece aşağıda verdiğim kelime hazinesi ortaya çıktı. Elbette bunlar Tarsus yöresinde kullanılan yerel dile ait kelimelerin tamamı değildir. Zaman içinde bunlara muhakkak yenileri eklenecektir. Ama ilk adım olması açısından bu çalışmanın önemli olduğunu düşünüyorum. Gülseren Tor, *Mersin Ağzı Sözlüğü* adlı çalışmasında bu kelimelerin bazılarını vermiştir ama o yayında da tespit ettiğim kelimelerin bir kısmı bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu çalışma, hem *Derleme Sözlüğü* hem de *Mersin Ağzı Sözlüğü*'ne katkı olacaktır.

Bu çalışmada yer alan kelimeler, *Derleme Sözlüğü* (DS) ve *Mersin Ağzı Sözlüğü* (MAS) ile karşılaştırılmıştır. Bazı kelimeler, DS'de veya MAS'ta “Tarsus” kaydıyla geçmektedir. Böyle kelimelerin, sözü edilen eserlerde geçtikleri yerleri gösterilmiştir. Bazı kelimeler ise DS ile MAS'ta bulunmasına rağmen “Tarsus” ilçesinde kullanıldığı hakkında bir bilgi yoktur. Bazı kelimeler ise ne DS'de ne de MAS'ta vardır. İşte o kelimeler ve diğer sözü edilen kelimeler, bu yazımızla bilim adamlarının dikkatine sunulmaktadır.

A) DS ve MAS'ta Bulunmayan Kelimeler¹⁰

alentiriK Elektrik. *bk. elentiriK.*

anat'dar Anahtar.

⁹ Nurettin Demir, “Ağız Sözlükçülüğü”, *Kebikeç*, S. 7-8, s. 71, 1999. Ağız sözlükçülüğü konusuyla ilgili olarak Ali Akar'ın iki yazısından da söz etmek gerekiyor. Ali Akar, kaleme almış olduğu bu iki yazıyla, ağız sözlükleri hazırlanırken tutulması gereken yöntemleri, bugüne kadar yapılmış olan eserlerde karşılaşılan yöntem sorunlarını irdeleyerek ortaya koymuştur: Ali Akar, "Ağız Sözlükleri: Yöntem ve Sorunlar I", *TurkishStudies*, Volume 4/4, Summer 2009, s. 1-11; Ali Akar, "Ağız Sözlükleri: Yöntem ve Sorunlar II", *TurkishStudies*, Volume 4/8, Fall 2009, s. 216-224.

¹⁰ Listelerde aşağıdaki çeviri yazı işaretleri kullanılmıştır:

: Kendisinden önceki ünlünün uzun olduğunu gösterir.

ğ Erimek üzere olan bir ğ sesini gösterir. Bu sesin bulunduğu kelimelerde, kimi zaman öndeki, kimi zaman da arkadaki ünlünün adeta uzadığı görülür: *bağırsaK*, *ba.rsaK*; *yağti*, *ya.ti*; *devlikesiğün*, *devlikesü:n*; *kığ*, *kı:*; *loğdaşı*, *lo: daşı*; *öğkün-*, *ö:kün-*; *yağluK*, *ya:luK*; *üğüttür-*, *ü:ttür-*; *yüğür-*, *yü:r-*; *böğsük-*, *bö:sük-*; *dağan*, *da:n*, *eğsiKli*, *e:siKli* vb.

ğ Süreksiz, tonlu, art damak ünsüzü

h Hırıltılı h

K Süreksiz, yarı tonlu (k-ğ arası) art damak ünsüzü

K Süreksiz, yarı tonlu (k-g arası) ön damak ünsüzü

P Süreksiz, yarı tonlu (p-b arası) bir ünsüz

t Kalın ünlülerle hece kuran ön boğumlanmalı t (t-d arası) ünsüzü

T Süreksiz, yarı tonlu (t-d arası) dişeti ünsüzü

y Erimek üzere olan bir y sesini gösterir. Bu ses, kendisinden önceki ünlünün bünyesinde hemen hemen erimiş ve ünlüyü uzatmış durumdadır: *piğnar*, *pi:nar*, *siğ-*, *si:-* gibi.

bağırcaK	<i>bağırcaK ol-</i> “İnek çiftleşmek için boğa istemek”.
bassambaK	Merdiven; merdivenin basamağı. <i>bk. ferdiman.</i>
belle-	Toprağı bel ile aktarmak.
buñ-	Topraktan su çıkmak, toprakta göz oluşmak. <i>bk. büñgölde-</i> .
cıvıncakK	Salıncak.
çatalğ azma	Ortası boş, kenarlarda iki kolu olan kazma (soğan, sarımsak vb. köklü bitkilerin topraktan çıkarılmasında kullanılır.)
çemrele-	Kol uçlarını veya paçalarını sığamak.
çıKmışlıkK	<i>bk. çıKnaşlıkK.</i>
çıKnaşlıkK	Yaramazlık fikri, aklında bir fikir olma durumu. <i>Gözünde bir çıKnaşlıkK var</i> “Biraz sonra bir yaramazlık yapacak gibisin, anlamına gelen bir deyim”.
çişteñleş-	Şımarık, şımarıklık etmek.
çivgiç	Ucu sivriltilmiş 30 cm uzunluğunda sopalarla çamurlu yerde birbirini yıkmayı gaye edinen bir çocuk oyunu. Bir kişi ebe olur ve sopasını saplar. Diğerleri onun sopasını düşürmeye çalışırlar. Sopayı düşüren yeni ebe olarak sopasını saplar ve oyun böylece devam edip gider.
çöpdençellikK	Zayıf, çelimsiz.
diKgeç	Çitteki diklemesine çakılmış ağaçlar.
dırın-	1) Tabaktaki kurumuş yemek bulaşığı vb. birisi tarafından kazınmak. 2) Toprağın üst kısmı tırmıkla hafiften gevşetilmek.
elentiriK	<i>bk. alentiriK.</i> Elektrik.
eşgileme	Lahana, ebegümece vb. sebzeler haşlanarak üzerine nar ekşisi, limon vb. eklenerek yenilen salata.
ferdiman	Merdiven.
fişfiş	Dedikodu.
fişfişci	Dedikoducu, laf getirip götürten.
fontir	Pantolon.
ğ alliz	İki grup hâlinde oynanan bir çocuk oyunudur. Gruplar, 3 ayaklı bir ağaç köküne sahiptir. Önce bir grup, adından diğer grup dikilen bu 3 ayaklı ağaç köklerini yıkmaya çalışırlar. <i>bk. çötene.</i>
ğ añsır-	Boğazını temizlemek, balgam çıkarmak.
ğ avğ araş	Şakacıktan yapılan kavga. Genelde tarlada çalışırken birbirie bir şeyler atarak yapılan şakacıktan kavga.
ğ iddikK	Küçük.
ğ mcıfırlaş-	Muziplik yapmak, yaramazlık yapmak.
ğ iravla-	Patlamak (lastik hakkında)
ğ rıvla-	Teşvik etmek, gayretlendirmek, cesaretlendirmek, doldurmak.

Turkish Studies

ğ ıvıKla-	<i>bk. ğ ıvıvıla-</i>
ğ ocu:laK	İri taneli bir zeytin türü.
ğ usulluK	Banyo, yıkanılan yer.
güye:	Güvey, damat.
halbüküse	Hâlbuki.
halesle-	Baştan savma yapmak.
hırım hışır	Kan ter içinde.
höşşüKcülük	<i>HöşşüKcülük yap-</i> “Yalakalık yapmak, kendi çıkarı olmamasına rağmen birisine yağcılık etmek”.
humus	Beyaz leblebi.
ile:m	Lehim.
ile mi?	Öyle mi? (Birisine bir soru yöneltileceğinde o kişinin dikkatini çekmek üzere cümleye başlarken kullanılır: <i>İle mi be:?</i>)
ile:mle-	Lehimlemek.
ile:mlet-	Lehimletmek.
istifar	İstifra, çıkarma. <i>İstifar et-</i> “kusmak”.
köKlemeç	Topaçlarla oynanan bir çocuk oyunudur. Bir çocuk ebe olarak topacını yere koyar. Diğer çocuklar yerdeki topaca kendi topaçlarıyla vurarak açılan bir çukura girdirmeye çalışırlar. Ebe olan topaç çukura giririldiğinde topacın ucundaki nal çivisiyle önceden belirlenen sayıda cezalı topaca vurulur. Topacı dönerken eline alıp ebe topaca vuramayan oyuncunun topacı yeni “ebe” olur.
küpsüT-	Mideyi ekşitmek.
maKsi	Pamuklu dokumadan ayak bileklerine kadar inen, bol etek.
ma:sere	Zeytinyağı imalathanesi.
mıKlantıs	Mıknatıs.
pisikleT	Bisiklet.
patanaj	<i>patanaj yap-</i> “patinaj yapmak (motorlu araçlar için)”
sa:reliK	Hastalık.
sırh ıl-	<i>Suyu sırh ıl-</i> “Çamaşırın suyu süzülme”.
şekerlice	<i>Şekerlice ol-</i> “Bir yemeğin bir malzemesi fazla kaçmak”. <i>Yeme:ñduzuşekerlice olmuş</i> “Yemeğin tuzu fazla kaçmış”.
şemer- tafa	Nemlenmek. Tava.
tırillan- tilbizlen-	Küsmek, gücenmek, gönül koymak.
topağ ulaK	Yeme içmede seçici davranmak, yemek seçmek.
tosmar-	Taneleri yuvarlak bir cins zeytin. Somurtmak, surat asmak.

ufaca:laufaca:la	Ufak ufak.
urKlu	Fasülye, kabak vb. gibi bitkilerin uzayan cinsine verilen ad.
ümelen-	Uyuşukluk etmek, uyuşuk davranmak.
ütübeT	Nem, rutubet.
viccırık	<i>Viccırı: çık-</i> “Berbat olmak, bozulmak, iyi olmamak”
yaflañ	Tabaka şeklinde düzgün olan şey.
yamışdır-	Okkalı şekilde vurmak, yapıştırmak (tokat vb.).
yavinç	<i>Midesi yavinçyavinç et-</i> “Çok hafiften açlık hissetmeye başlamak”.
yeKdirlop	Aksak, topal.
yelpise	Evin iç kenarında duvar dibine biriken pislikler.

B) DS’de Bulunmayıp MAS’ta Tarsus Kaydıyla Bulunan Kelimeler

hazlan-	Sevmek, hoşuna gitmek.
mıccıKla-	Elleriyle sıkıştırıp ezmek; ilgisi olmadığı hâlde bir şeyi eliyle karıştırmak, onunla oynamak; <i>bk. mancıKla-</i>
sarıç	Su deposu, sarnıç.
seKğ o:	Ceket.
sındıla:	Zakkum ağacı.
yağtı	Yağ bulaşmış olan, yağlı.

C) DS’de Bulunmayıp MAS’ta Bulunan Ama Tarsus Yöresinde Kullanıldığı Belirtilmeyen Kelimeler

cevleñle-	Gezintiye çıkmak, gezmek, dolanıp gelmek.
deneK	Tane. <i>Bi denek</i> “bir tane”, <i>iki denek</i> “iki tane”.
devin-	Kaşınmak, kendi kendini kaşımak.
devlikesiün	Ertesi gün.
dembeseK¹¹	İyiyle kötüyü ayırt edemeyen, aptal, ahmak.
ezineceK	Yıkanmak için kullanılan sabun bezi.
foşet	Poşet, torba.
ğ aneviz	Kavanoz.
ğ mışğ mış	<i>Ğımışğ mış et-</i> “Yerinde durmamak, kalabalık bir şey hareket edip durmak”.
gürdüş-	Dalaşmak, kavga edercesine şakalaşmak.
hayma hasıl	Darmadağın, perişan.
hırlı mısmıl	Doğru düzgün, adam akıllı, düzgünce.
höf	Havf, korku.
ihina:cıK	İşte, işte burada.
köfez	Tırnakla oyulabilecek kadar yumuşak bir tür taş.
musulluK¹²	Hayvan yemi konulan tahtadan yapılmış çukur yemlik.
siñit-	Koşmak.

¹¹ MAS: *dembesek* (s. 110).

¹² MAS: *musluk* (s. 283).

Ç) DS'de ve MAS'ta Bulunmasına Rağmen Tarsus Yöresinde Kullanıldığı Belirtilmeyen Kelimeler

acıK	Azıcık.
accıK	<i>bk. acıK.</i>
aladiri	Tam pişmemiş olan, hafif çiğ kalmış olan.
amel	<i>bk. ötürük.</i> İshal; <i>amel ol-</i> : İshal olmak, mideyi bozmak.
apala-	Emeklemek; elleri ve dizleri üzerinde yürümek (bebekler için).
at'la-	Ayıklamak; pisliklerinden, çerçöpten arındırmak.
avcar	Eti terbiye etmede kullanılan sos.
avcarla-	Eti terbiye etmek için üzerine sos dökmek.
banadura	Domates.
barana	1. Asmayı diremeye yarayan direk 2. Ağaç parçalarından yapılmış bahçe çiti.
başanı	Haşarı, yaramaz, aksi.
batırıK	<i>batırık gibi</i> : Aşırı ekşi şeyler için kullanılır.
baya:	Epeyi, epeyce, çok.
bel	Metal kısmın üstünde ayak basma yerleri olan ve toprağı aktarmada kullanılan bir çeşit kürek.
beler-	Göz haddinden fazla açılmak (şaşkınlık, kızgınlık vb. durumlarda).
beliş-	Bölüşmek, <i>bk. peliş-</i> .
bocut'	Çinko veya bakır sürahi.
böyüK	Büyük.
büzzüK	Kıç, g.t, makat. <i>ÖKcebüzze: değme-</i> "Sevinçten ne yapacağını bilememek".
büñgölde-	Topraktan su çıkmak, toprakta göz oluşmak.
cemkir-	<i>bk. çemkir-</i> .
ceñceñeT-	<i>bk. çemkir-</i> .
cere	Topraktan yapılma küp.
ceyran	Elektrik.
cıbar-	El vb. bir şeyle vücudun bir yerine vurulmak suretiyle kızarmak, kabarmak.
cıbart'-	El vb. bir şeyle vücudun bir yerine vurmak suretiyle kızartmak, kabartmak.
cıPlaK	Çıplak.
cırcıvlaK	Çırılçıplak.
cırlaz-	Mızıkçılık etmek, oyunbozanlık etmek.
cibar	Yakı.

cimbar	Dokuma tezgâhında dokumayı gerdirmek için kullanılan iki ucu dişli, sürgülü çelik alet.
cimbiT	Cımbız.
cimciK	Çimdik.
cimciKle-	Çimdiklemek.
cöñgerez	Dibi olmayan tabii kuyu.
çemirle-	<i>bk. çemre-</i> .
çemre-	Kollarını, ayaklarını sığamak; <i>bk. çemirle-, çemrele-</i> .
çencere	Tencere.
çıbıK	Çubuk.
çımkı-	Su vb. sıçramak.
çilen-	Çiselemek. (<i>Yağmurçileniyor</i> “Yağmur çiseliyor”).
çiliK	Dişilik organı.
çim-	Yıkanmak.
çišteñ	Yaramaz, şımarık; muzip.
çörtleñ	Damdan su tahliyesine yarayan su oluğu.
damdır-	Damlatmak.
değişiK	Süt toplama sırası.
delbeK	Darbuka, dümbelek.
deliKli	Çay süzgeci.
depele-	Tepelemek, çiğnemek, basmak.
deşir-	1. Ortalığın dağınıklığını derleyip toparlamak 2. Genel olarak toplamak.
dımdızlaK	Çırılçıplak, hiçbir şeyi olmaksızın. <i>DımdızlaK ortada g al-</i> “Kimsesiz, hiçbir şeysiz ortada kalmak”.
dırı-	1) Tabaktaki kurumuş yemek bulaşığını vb. kazımak. 2) Toprağın üst kısmını tırmıkla hafiften gevşetmek.
dök-	Sebzeler ürün vermeye başlamak.
dussuz	Ciddiyetsiz, cıvık.
dussuzluK	Ciddiyetsizlik, cıvıklık.
dussuzmehesiz	Ciddiyetsiz, cıvık.
eftiklen-	Bir işten kaytarmak için başka bir şeyle oyalanmak, başka bir şeyle vakit öldürmek.
eke	Yaşı küçük olduğu hâlde sözleri ve işleri büyük olan (çocuk).
ekeş-	Rekabet etmek, herhangi bir hususta birbiriyle yarış hâlinde bulunmak; yarışmak.
eleT-	Götürmek, yerine ulaştırmak.
emiş-	Kuzu, oğlak, buzağı gibi yavrular analarını emmek.

Turkish Studies

eşgi	Ekşi.
evleK	Öküzle tarla sürülürken sürme işini kolaylaştırmak için tarlanın bölünen küçük parçalarının her birine verilen ad.
evlenseK	Aklını evlenmeyle bozmuş olan.
evlenseK ol- eya:	Aklını evlenmeyle bozmuş olmak. Kürek kemiği.
falliK	Fahişe anlamında hakaret sözü; kırıtarak yürüyen küçük kız çocukları için de sevgi ifadesiyle kullanılır.
fasille	Fasülye.
fırıldaK	Topaç.
fırındaK	<i>bk. fırıldaK.</i>
fış ı	<i>Fış ı ol-, fış ısıcıK-</i> “çok terlemek”.
firez¹³	Ekin biçildikten sonra kalan kök kısmı; anız.
fortum	Hortum.
ğ ada	Gam, kasavet, dert.
ğ alıç	Orağın küçüğüne verilen ad.
ğ apız	Kanyon.
ğ aplıK I	Mutfaklarda tabak, bardak vb. koymaya yarayan tahtadan yapılmış özel raf.
ğ avla-	Kabuğu (ağaç vb.), derisi (insanın bir organının) soyulmak.
ğ avlaK	Kabuğu, derisi soyulmuş olan.
gev-	Çiğnemek.
gezinti	Balkon.
ğ ırnap	Sicimden daha ince ip.
ğ olcu	Bekçi, korucu.
ğ ozzaK	Çamkozalağı.
gömmec	Ebegümeçi.
götleK	İş yapmayı sevmeyen.
göyneK	İç çamaşırı.
ğ uKğ umav	Baykuş.
ğ ulle	Bilye, misket.
ğ unna-	Yumurtlamak; doğurmak.
ğ unnacı	Hamile (hayvanlar için)
ğ urdala-	Kurcalamak, orayı burayı karıştırmak.

¹³ MAS'ta *firaz* (s. 151) şekli kayıtlıdır.

ğ urdan-	Hamarat hamar at oradan oraya gezinmek.
ğ uşğ un	Eşeğin kuyruğunun altından geçirilen ve semerin veya palanın sağlam durmasına yarayan ince kayış.
ğ uzla-	Doğurmak, yavrulamak (hayvanlar için)
ğ uzlacı	Hamile (hayvanlar için)
güccüK	Küçük.
güp	İçerisine su konulan büyük toprak testi; küp.
harap	Meyve vermeyen veya aşılı olmayan ağaç.
hareni	Küçük kazan.
harnıp	Keçiboynuzu ağacı.
hayva	Ayva.
helke	İçine su, süt vb. sıvı gıda maddeleri konulan metalden yapılmış kova.
hende:	Şu, şuradaki.
hende:nde	Şunda, şuradakinde.
hende:nden	Şundan, şuradakinden.
hende:ne	Şuna, şuradakine.
hende:ni	Şunu, şuradakini.
hende:niñ	Şunun, şuradakinin.
hı'	Hayır.
hol	Fol.
holluK	Folluk.
horanta	Hane halkı, ev ahalisi.
horaz	<i>bk. horuz.</i>
horuz	Horoz. <i>bk. horaz.</i>
höykür-	Tarikat erbabı kendinden geçerek tuhaf sesler çıkarmak.
hu	Şu.
huna	Şuna.
hunda	Şunda.
hundan	Şundan.
hunu	Şunu.
hunuñ	Şunun.
hur-	<i>bk.fur-.</i>
hüs-	Susmak.
ımışdır-	Ilıtmak, ılık hâle getirmek.

ırbıK	İbrik.
ıstar	Çuval, kilim vb. dokunan tezgâh.
ızıcıK	Azıcık. <i>bk. acıK, accıK</i>
ıla:na	Lahana.
ile:n	Leğen.
ile:nçe	Küçük leğen.
ilişgin	Sucuk.
ilişdir-	Tutuşturmak (odun, kömür vs. için).
inne	İğne.
işemik	Sidik, idrar.
ite:	Ekmek yapılırken hamur tahtalarının altına serilen un bezi.
kecefe	İplik çilesinin açılıp yumak oluşturmak için üzerine takıldığı alet.
kekil	Alına dökülen saç, kâkül.
kelle	Buğday başağı.
kelli/kerli	Sonra. <i>Bundan kelli/kerli</i> “bundan sonra”.
kerata	Ayakkabı çekeceği.
kesteK	Kısa boylu.
ki^ğ	Nohut büyüklüğünde kurumuş koyun b.ku.
kırı	Sıpadan biraz daha büyük eşek yavrusuna verilen ad.
kişile-	Kümes hayvanlarını kovalamak, kümes hayvanlarına kişkiş demek.
köşK	<i>bk. hayma.</i>
köten	Çelikten yapılan karasaban.
küpsü-	Midesi ekşimek.
laylon¹⁴	Naylon; plastikten yapılmış poşet, kova, leğen vb. gibi herhangi bir şey.
lem	Nem, rutubet.
lemer-	Nemlenmek, rutubetlenmek.
lo^ğdaşı	<i>bk. yuvak.</i>
mada	Mide.
malıta	Soğanla pişirilen oldukça kıvamlı mercimek çorbası.
mancır	Yabani incir.
masıra	Dokuma tezgâhında mekiğin içine takılan, kargıdan yapılmış ip sarılan nesne.
mayıs	Dumanı üstünde olan hayvan dışkısı.

¹⁴ MAS'talaylon (s. 273) şeklinde geçmekte, Tarsus kaydı bulunmamaktadır.

mellengiç	Sakızağacıgiller familyasından bir ağaç ve ekşimsi meyvesine verilen ad; menengiç.
mil	Oya işlemede kullanılan tığ.
miltan	Gömlek.
mintan	<i>bk. miltan.</i>
mudara et-	Minnet etmek.
mumbar	Koyun veya keçinin kalın bağırsağı.
nacaK	Küçük balta.
na:lin	Takunya, nalın.
namazla:	Seccade.
nemneneş:a:l	Nasıl, ne biçim, bu ne acayip şey! (Beğenilmeyen işler ve durumlar için kullanılır.).
ommaç	Yufka ekmek, peynir, domates ve soğanın yoğurulmasıyla yapılan ve çay yanında ikram edilen bir çeşit etsiz köfte.
öfelemeç	<i>bk. ommaç.</i>
öndüç	Ödünç, borç.
örken	Keçi kılından örülmüş urgan.
örsele-	Yıpratmak.
öte:n	Geçen, geçende, geçen günlerden birinde.
ötürük	<i>bk. amel; ötürük ol-:</i> İshal olmak, midesi bozulmak.
ötürükKlü	İshal olmuş olan.
ö²kün-	<i>bk.yañsıla-</i> .
palan	İçine hasır doldurularak yapılan yumuşak semer.
palta	balta.
pambıK	Pamuk.
pañ a	Banka.
pantol	<i>bk.fontir.</i>
pavlike	Fabrika.
peleş-	<i>bk. beliş-</i> .Bölüşmek.
peşgir	Havlu.
pelit	Meşe ağacı ve bu ağacın meyvesi.
pıtıraK	İnsanların giysilerine, hayvanların tüyelerine yapışan ve yapıştığı yerden zor çıkan bir otun tohumu veya meyvesi.
piriç	Pirinç.
pi^ynar	Yaprakları dikenli çalı meşesi; pırnal.
piz	Hayvanı dürtmek için kullanılan ucunda çivi olan sırık.

Turkish Studies

potuK	Deve yavrusu.
sayacaK	Ateş üzerine tencere, kazan vb. koymak için kullanılan üç ayaklı metal malzeme.
salım	Salgın hastalık; daha çok grip vb. hastalık için kullanılır.
sandalle	Sandalye.
sevindirİK	<i>sevindirİK ol-</i> : Sevinçten deli gibi davranmak.
sınıKcı	Kırık çikık işleriyle uğraşan halk hekimi.
sıt'-	<i>Ödü sıt-</i> "Korkudan ödü kopmak, ödü patlamak".
sırt'	bk. sırt'lıK. <i>Sırtıña sırt gey</i> "Üstüne bir başka giyecek daha giy."
sırt'lıK	Elbise, üste giyilen giysi. bk. sırt' .
si^y-	Çiftleşme zamanı gelen küçükbaş hayvanlar sidiklerini ağızlarına doğru fişkırtmak.
siftin-	Oyalanıp durmak, ağır hareket etmek, uyuşuk davranmak.
süsüş-	İki hayvan karşılıklı toslaşmak.
süzeK	bk. deliKli.
şakıldaK II	bk. şaKşakı.
şavkar-	Işık saçmak, ışımak.
şibiK	Gözdeki çapak.
şifan	Yulaf.
şiniK	Tahıl ölçmede kullanılan 8 kg'lık bir ağırlık ölçüsü birimi.
şire	Şekerli, şerbetli şeylerin genel adı.
talvar	bk. hayma.
tavıK	Tavuk.
teccel	Aşırı haşarı çocuklar için kullanılan bir tabir; haşarı, yaramaz (Deccal'den bozma).
tehnel	Defne ağacı.
tene-	Bir şeyi, eli gözler üzerine gölge yaparak gözetlemek.
teñgerle-	Yuvarlamak.
teñgerleK	Yuvarlak.
terki	Delik orta kısmı başa geçirilen küçük heybe.
tetir	Ceviz, nar gibi yiyeceklerin kabuklarından çıkan ve lekesi çıkmayan su.
tevge	Yaramaz.
tilbiz	Yeme içmede aşırı seçici, titiz.
tisgin-	Tiksinmek.
toĥ mala-	Haddinden fazla yiyip şişmek; şişip ölmek (hayvanlar için).
toĥ dur	Doktor.

topaK	Yuvarlak.
topalaK	<i>TopalaK çorbası</i> : Bulgur, salça, dövülmüş et vb. diğer malzemelerle yoğurulup avuç içerisinde misket büyüklüğünde yuvarlak şekiller verildikten sonra bir müddet dinlendirilip yapılan çorba.
tosba:	Tosbağa, kaplumbağa.
toş aba	<i>bk. tosba:</i>
tülbür	Saçı dağınık olan.
tülü	Havlu; <i>hamam tülüsü</i> “banyo havlusu”.
urasa	Eski Türk inanışlarından bugüne intikal eden inanışların genel adı (kurşun dökmek, üzerlik yakmak vb.).
ü^ğüttür-	Buğday, mısır vb. tahılı öğüttürüp un hâline getirmek (<i>un ü^ğüttür-</i> şeklinde kullanılır.
üz-	Koparmak; yıpratmak.
üzül-	Kopmak; yıpranmak.
yaba	Ağaçtan yapılmış, kuru ot yığıma veya alma aleti.
ya^ğlıK	Baş örtüsü.
yamış-	Değmek, dokunmak, yaslanmak; bir yere oturup kalmak.
yañaz	Aksi, yaramaz, huysuz.
yañsıla-	Birinin yaptığı gibi yapmak; taklit etmek. <i>bk. ö^ğkün-</i> .
yayka-	Yıkanmış bulaşığı durulamak.
yemiş	Taze incir.
yo’	Hayır; yok (kesinlik ifade eder)
yo:	Hayır; yok (kesinliği şüpheli)
yoy-	Telef etmek, bozmak, boşa götürmek.
yu-	Yıkamak.
yuK a I	Çok ince bir şekilde açılıp sac üzerinde pişirilen ekmek; yufka ekmek.
yuK a II	Derin olmayan, sığ.
yun-	Yıkanmak.
yunaK¹⁵	Çamaşır. <i>YunaKyu-</i> : Çamaşır yıkamak.
yuñur-	<i>Hamur yuñur-</i> : Unu suyla karıştırarak hamur hâline getirmek; yoğurmak.
yü^ğür-	Boğa istemek; boğasamak.
yü^ğürt-	Boğa isteyen ineği boğayla çiftleştirmek.
yület-	Keskin hâle getirtmek, keskinleştirtmek
za:r I	Galiba, herhâlde.

¹⁵ DS’de bu anlamı bulunmamaktadır.

zar II	Bir tür köpek, avcı köpeği, tazi.
zar	Sadece göz kısmı açık peçe, çarşaf.
zencir	Zincir.
zıypın-	<i>bk.zıvrın-</i> .
zifir	Et, balık, tavuk vb. şeylerin elde kalan bulaşığı.
zobu	Kaba saba insan.
zoğ urdan-	Birisine kızarak kendi kendine söylenmek.
zopğ un	Çok kısa süre yağıp geçen yağmur.
zöhür	Sahur.
zumzuK	Yumruk.

D) DS'de Bulunmasına Rağmen Tarsus Yöresinde Kullanıldığı Belirtilmeyen ve Verilen Anamlardan Farklı Bir Anlam Taşıyan Kelimeler¹⁶

arılıK*	Muska yazan kişiye verilen bahşiş.
bici bici	Nişasta, un, şeker, su, gül suyu, kırmızı gıda boyası ile yapılan ve buzla servis edilen bir tatlı çeşidi.
bö^şsüK-	Ağlamaklı olmak, boğazı düğümlemek.
börtle-	Kabarmak, şişmek (sıcak su, çay vb. vücudun bir yerine dökülmesinden dolayı)
cağ oloz	İnsanın üzerine çöken karabasan.
cavlaK	Saçı olmayan, kel.
çek-**	Masal, hikâye vb. anlatmak.
çevirme	Pamuk çırpma işi.
çötene	<i>bk.ğ alliz.</i>
da^şan	Tahin.
daylañ*	Zayıf ama uzun boylu kişi.
delleK	Sorumsuz, işi gücü ortalığı bulandırmak olan.
fişfişle-	Dedikodu etmek, birisinin söylediği veya yaptığı bir şeyi götürüp başkasına söylemek, laf getirip götürmek.
ğ aphK II	Defter, kitap kaplamaya yarayan her şey.
ğ asar	Kalburun üstünde kalan sap kalıntısı.

¹⁶ Bu kelimelerin çoğunda, kelimenin Tarsus yöresinde kullanıldığı yönünde de bir bilgi verilmemiştir. DS'de Tarsus kaydı olan kelimeler, listede yanlarına (*) konulmak suretiyle gösterilmiştir. Bazı kelimelerin MAS'ta Tarsus kaydıyla aynı anlamda kullanıldığı görülmektedir. Böyle kelimelerin yanında da (**) kullanılmıştır.

ğmcıfir	Muzip, yaramaz; fitneci. <i>Ğıncıfir ol-</i> “Muziplik yapmak, yaramazlık yapmak.”
ğmcıfırlı	Fetbaz, uyanık; çok süslü.
ğ oza	Pamuk kozası.
gözgöz	Köylerde eskiden içine bir şeyler koymaya yarayan, bezden yapılmış cepler (Duvara asılır ve içerisine ufak tefek şeyler konulurdu.).
hışırı çıK-	Çok terlemek, terden sıırıslıklam olmak.
iman	Bağır, göğüs. <i>İmanıñaçıK gezme, hasta oluñ</i> “Bağrı açık gezme, hasta olursun”. <i>İmanı gevre-</i> “perişan olmak, bitkin düşmek”.
kakaç¹⁷	Közün üstünde pişirilen parmak şeklinde uzunca et parçası.
keliK**	Lastikten yapılmış tokalı yazlık ayakkabı.
maşa	Çamaşırı asmada kullanılan mandal.
mazzaK¹⁸	1.İncirin hamı 2. Çam kozalağı.
mihtan	Buğdayın ve arpanın karışık olarak ekilmesi ve karışık olarak hasat edilmesi işi.
pataz¹⁹	Bacaklarını iki yana ayırma. <i>Pataz otur-</i> “Bacaklarını iki yana ayırarak oturmak”.
saka	Eşeğin sırtına semerin üstünden takılan fıçı taşımaya yarayan demirden veya tahtadan yapılan düzenek.
salah ana	Aklı başında hareket etmeyen, hoppa (kadın, kız).
şakşaki	Değirmen taşına buğday veren ve bu esnada şak şak diye sesler çıkaran titreşimli oluk.
şemşi²⁰	Nem çekip yumuşamak (Kuruyemişler vb. için kullanılır).
tepiz	Çengelli iğne.
tele-	Çırmak.
tozzaK	<i>TozzaK gibi</i> “Çok temiz ve bembeyaz (çamaşır için)”.
yoydur-	Telef olmasına sebep olmak, bozulmasına yol açmak, boşa gitmesine sebep olmak.
zoñturlu²¹	Otoriter, dediğini yaptıran.

¹⁷ DS ve MAS'ta Tarsus kaydı vardır. MAS'taki anlam aynı olmakla birlikte, DS'de farklı bir anlam verilmiştir. (DS C. VIII, s. 2599).

¹⁸ Kelime MAS'ta *tamazak* ve *mazzak* şekilleriyle kayıtlıdır. “Mazak” ikinci anlamı, *mazzak* ise birinci anlamı karşılamaktadır. Ancak her iki anlamında da Tarsus kaydı yoktur (MAS s. 277).

¹⁹ Kelime bu anlamıyla ne DS'de ne de MAS'ta kayıtlıdır. MAS'ta *pataz* kelimesinin Tarsus'ta kullanıldığı kaydedilmiş ama bu anlamı belirtilmemiştir.

²⁰ Tarsus kaydı DS'de var, MAS'ta yoktur. Her iki kaynaktaki anlam da bu anlamdan farklıdır.

²¹ Kelime DS'de *dezonturlu* şeklinde kaydedilmiştir. Tarsus kaydı bulunmayan kelimenin anlamı farklıdır.

E) DS ve MAS'ta Tarsus Yöresinde Kullanıldığı Belirtilmekle Birlikte Farklı Bir Anlamı Daha Olan Kelimeler

- biT**²² Ekildikten sonra yetişmek, filizlenmek (fidan, fide vb. için).
çomaç Aşağıdan yukarıya doğru alınan avuç dolusu miktar.

F) DS'de Bulunmasına Rağmen Farklı Bir Şekil Taşıyan Kelimeler²³

- akubat'** Çok bilmiş, ağzı laf yapan. (DS, agubat)
çöç Çiğ köftenin artan kısmının el içerisinde yassılaştırılarak soba vb. üzerinde pişirilmişine verilen ad. (DS, çoç; MAS, çöçü)
çulfallıK* Sergi vb. dokuma tezgâhı. (DS, çulfalık)
dezze Teyze (DS deyze; MAS'tadezze şeklinde kayıtlıdır.)
dibeK İçinde kahve ve benzeri şeylerin dövüldüğü havan. Ayrıca *bk. dibeKdaşı*.
dibeKdaşı Buğdayı dövmeye yarayan içi oyulmuş kaya parçası.

G) DS'de Bulunmasına Rağmen Tarsus Kaydı Bulunmayan MAS'ta Tarsus Kaydı Olmasına Rağmen Anlamı Farklı Olan Kelimeler

- çemen** *bk. kakaç.*

H) Tarsus Yöresinde Kullanıldığı DS'de Belirtilmeyen, MAS'ta Belirtilen Kelimeler

- çile-** 1. Serpmek, saçmak (tuz vb. için kullanılır.) *bk. ekele-*. 2. Çiselemek (yağmur için)
dirgen Harmanda veya başka bir yerde sapları, kurumuş otları yığmaya veya almaya yarayan demirden yapılmış tarım aleti.
emişdir- Kuzu, oğlak, buzağı gibi yavruların analarıyla emişmelerini sağlamak.
ğuluñ Yeni doğmuş at yavrusu.
pağır- 1. Etrafa toz vb. küçük parçacıklı şeyler dağılmak 2. Soba birden bire pof diye ses çıkararak içinde birikmiş olan gazı dışarı atmak.
şataf Üzüm hasat edildikten sonra geride kalan ürünün tekrar toplanması.
şavk Işık.
tin Çorap, kazak vb. şeylerin her bir teli.

²² MAS'ta Tarsus kaydı yoktur.

²³ Yanında (*) işareti bulunan kelimelerin Tarsus'ta kullanıldığı belirtilmiştir.

I) MAS'ta Bulunmayan, DS'de Tarsus Yöresine Ait Olduğu Söylenmeyen Kelimeler

AcebeK	Börülce.
alañ	Ortalık yer, herkesin görebileceği yer, ortalık.
amanat'	Emanet; <i>amanateşşe:ñğ usğ unğ ırık olur</i> "Emanet eşeğin kuskunu kırık olur", <i>amanatñ bağrı yuk a olur</i> "Emanetin bağı yufka olur".
bağ ale	Bak hele; çeşitli durumlarda kullanılan bir ünlem: <i>Bağabağ ale sen</i> "Bana baksana sen!"; <i>Bağ ale be:, sandi:ñanaTdarımına:Pduñ?</i> "Baksana, sandığın anahtarını ne yaptın (nereye koydun)?"
caş-	Taşmak.
cıscıvlaK	Çırlıçiplak. <i>bk. cırcıvlaK.</i>
çekiş-	Tartışmak.
çöm-	Çömelmek.
çul çabit'	Eski bez parçaları.
denele-	Arpayı fazla yiyen küçükbaş hayvan kabız olmak.
dikel-	Ayakta durmak, ayakta beklemek. <i>bk. diñel-</i> .
dilli dibeK	Konuşkan küçük çocuklar için kullanılan bir deyim.
ekele-	Serpemek, saçmak (tuz vb. için kullanılır.) <i>bk. çile-1.</i>
e^ğsiKli	Kadın.
essağ	Doğru, gerçek.
götü^ğızıl	Tembel.
ha:be	Heybe.
hatıl	Köy evlerinde tavana döşenen kalınca ağaçlar.
heralda	Herhâlde, galiba, sanırım.
hergele	Sığır sürüsü.
hergeleci	Sığır çobanı.
mantız	Mangal.
mesta:n	<i>bk. mista:n.</i>
mista:n²⁴	Kedi çağırılırken söylenen söz.
naylon	Römork.
onnan	Onunla.
ödünü al-	Çok korkutmak.
süs-	Tos vurmak, boynuzlamak (hayvan için).

²⁴ MAS'tapisdan (s. 306), bisdan (s. 52) şekillerinin Tarsus dışındaki yerlerde görüldüğü kayıttır.

şırdan	Geviş getiren hayvanların midesinin dördüncü bölümü; şırden.
şipidik	Terlik.
tıngır	Tenekeden yapılmış leğen, kova vb. araç gereçler.

SONUÇ

Ülkemizde, yerel ağızlar üzerine yapılan çalışmalar eskiye göre artmış olsa da henüz yapılması gereken çok iş vardır. Kendi ağzımın kelime hazinesi üzerine yapmış olduğum bu dar kapsamlı çalışmada dahi pek çok kelimenin kayıt altına alınmadığını, bazı kelimelerin farklı anlamlarından söz edilmediğini, bazı kelimelerin yerel ağızdan farklı kaydedildiğini²⁵ müşahade ettim. Çalışmanın kapsamının genişletilmesi durumunda daha fazla hususun tespit edileceği şüphesizdir.

Biz bu çalışmamızla bugüne kadar yapılmamış olan Tarsus yöresinin kelime hazinesine küçük de olsa bir katkıda bulunmayı amaçladık. Bu çalışma, daha geniş kapsamlı bir çalışma yapmanın gerekliliğini de ortaya koydu. Tarsus yöresine ait bir ağız sözlüğünün yapılması, hem Tarsus yöresine, hem içinde yer aldığı Mersin ağızlarına ve hem de bütün Türkiye Türkçesi ağızlarına bir katkı olacaktır. Çünkü böyle yayınların artması, karşılaştırmalı ağız araştırmalarına zemin hazırlayacaktır. Kelime hazinesinden yola çıkarak hangi bölgelerde birbiriyle hısım olan boylar olduğu, Orta Asya'dan gelirken hangi boyların nerelere dağıldığı bu ortak kelimelerin ortaya konulmasıyla tespit edilebilecektir. Mersin ve ilçelerinde birbirinden farklı ağızlar vardır. Hatta Tarsus yöresi dahi kendi içerisinde farklı ağız gruplarına ayrılmıştır. Bu kelimelerin tespitiyle farklı ağızların belirlenmesi de kolaylaşacaktır.

KAYNAKÇA

- AKAR Ali, "Ağız Araştırmalarında Yöntem Sorunları", **TurkishStudies**, C. 1, S. 2, Ekim/Kasım/Aralık 2006, s. 41-53.
- AKAR Ali, "Ağız Sözlükleri: Yöntem ve Sorunlar I", **TurkishStudies**, Volume 4/4, Summer 2009, S. 17, s. 1-11.
- AKAR Ali, "Ağız Sözlükleri: Yöntem ve Sorunlar II", **TurkishStudies**, Volume 4/8, Fall 2009, s. 216-224.
- BÜYÜKAKKAŞ Ahmet, "Türkiye Türkçesi Ağız Sözlükleri Üzerine Bir Deneme", **TurkishStudies**, Volume 4/4, Summer 2009, s. 184-195.
- DEMİR Nurettin, "Ağız Sözlükçülüğü", **Kebikeç**, S. 7-8, 1999, s. 67-75.
- GEMALMAZEfrasiyap, "Ağız Bilimi Araştırmaları Üzerine Genellemeler", **Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni (9 Mayıs 1997)**, TDK Yay., Ankara 1999, s. 4-13.
- GÜLENSOY Tuncer, "Ağız Araştırmalarının Bugünkü Durumu", **Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni (9 Mayıs 1997)**, TDK Yay., Ankara 1999, s. 16-21.
- KARAHAN Leyla, "Ağız Araştırmaları Alanında Yapılması Gereken Çalışmalar", **Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni (9 Mayıs 1997)**, TDK Yay., Ankara 1999, s. 24-28.
- TOR Gülseren, **Mersin Ağzı Sözlüğü**, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 38, İstanbul 2004.
- Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, C. I-XII**, TDK Yay., Ankara 1963-1982.
- <http://www.tdk.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF56500F0569D9B897>

²⁵ Kelimeler kaydedilirken fonetik alfabeyle uyulmadığı için DS'de böyle pek çok hata bulunmaktadır.